قۇرئان كەرىم تەپسىرى

(تەپسىرى ئىبنى كەسىر)

ئىمام ئىسمائىل ئىبنى ئۆمەر ئىبنى كەسىر
(الله رەھمەت قىلسۇن!)
سۇرە قافتىن ـ سۇرە ناسقىچە

المصباح المنير
في تهذيب
تفسير ابن كثير

الله ȼحمø Kǯȭ بن 3ثر بن ȬيɜȦƧŬ ȳȦɳRJ

6

ئۇيغۇر تەرجىمە مەركىزى

تەرجىمە قىلغۇچىلار: ئابدۇلغەنى ئابدۇلئەزىز
مۇھەممەد ئابدۇللاھ قارىم
مۆمىنجان سىدىق

تەرجىمىگە قاتناشقۇچىلار: ئابدۇلئەزىز رەھمىتۇللاھ
يۈسۈف قارىم
مۇھەممەت ئۆمەر
ئابلىمىت قارىھاجى

تەرجىمە تەھرىرلىرى: مۇنەۋۋەر نىياز
ئابدۇسالام مۇسا
سابىرجان

رىياسەتچى: ف. ئەل ئابدۇسسالام

تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچىلەر: ئابدۇلمەجىد قارىھاجىم
پروفېسسور. ئابدۇررەھىم قەشقىرى

كومپيۇتېرغا ئالغۇچىلار: ئا. روزى توختى
مۇساجان ئابدۇقادىر (بايتاش)

المترجم:

ÂʌÂǶJl ǼǤʒ ƚ8Jl ǼǤʒ
ɃøÅę الله ǼǤʒ ǼȶƮ
ĘʌǼȍ ɹÅDZ ںƞǗƞ

المشاركون في الترجمة:

الله Ǧحمǿ ÂʌÂǶJl ǼǤʒ
ɃøÅę ȤȅƺɅ
ظȶʒ ǼȶƮ
ɄDZÅح ɃøÅę ǼيȶΣl ǼǤʒ

التحرير:

ȁÅيɸ Ǩ Aب ǥǿƺAƞ
ʔȅƺƞ ȳƔالس ǼǤʒ
ɹÅDZبرÅȍ

الإشراف: Ȣ. ǼǤǶJl الس Ɣȳ

المراقب: Jl ÎيǸ ǼǤʒ ǼيŎl ȧǻÅȍ ɃǻÅبɇl
Ǘـǻ. ǼǤʒ الرحيم Jl Ȫ Î Ȫ رɃ

الحاسوب الآلي: ţ. ʔȁşǿ Ɠǹƺǩ
(ȇÅǪʌÅب) ǿǻÄȪJl ǼǤʒ ɹÅDZ ʔȅƺƞ

ئومۇمىي مۇندەرىجە

51 ـ سۈرە زارىيات..1
52 ـ سۈرە تۇر 15
53 ـ سۈرە نەجم..29
54 ـ سۈرە قەمەر 51
55 ـ سۈرە رەھمان 69
56 ـ سۈرە ۋاقىئە 87
57 ـ سۈرە ھەدىد...111
58 ـ سۈرە مۇجادەلە...139
59 ـ سۈرە ھەشر 157
60 ـ سۈرە مۇمتەھىنە 181
61 ـ سۈرە سەف 189
62 ـ سۈرە جۇمۇئە...211
63 ـ سۈرە مۇنافىقۇن..223
64 ـ سۈرە تەغابۇن 231
65 ـ سۈرە تالاق 241
66 ـ سۈرە تەھرىم..255
67 ـ سۈرە مۇلك..269
68 ـ سۈرە قەلەم...281
69 ـ سۈرە ھاققە 297
70 ـ سۈرە مەئارىج..309
71 ـ سۈرە نۇھ..321
72 ـ سۈرە جىن...331
73 ـ سۈرە مۇززەممىل...345
74 ـ سۈرە مۇددەسسىر 357
75 ـ سۈرە قىيامەت..369
76 ـ سۈرە ئىنسان...381
77 ـ سۈرە مۇرسەلات..393
78 ـ سۈرە نەبە 403
79 ـ سۈرە نازىئات...413
80 ـ سۈرە ئەبەسە 422
81 ـ سۈرە تەكۋىر..431
82 ـ سۈرە ئىنفىتار..441

83 ـ سوره‌ مۆته‌ففیفین.. 445
84 ـ سوره‌ ئینشیقاق 453
85 ـ سوره‌ بوروج.. 459
86 ـ سوره‌ تاریق.. 467
87 ـ سوره‌ ئه‌ئلا.. 471
88 ـ سوره‌ غاشیه‌... 479
89 ـ سوره‌ فه‌جر 485
90 ـ سوره‌ به‌له‌د.. 493
91 ـ سوره‌ شه‌مس 499
92 ـ سوره‌ له‌یل 505
93 ـ سوره‌ زوها 511
94 ـ سوره‌ ئینشیراه.. 515
95 ـ سوره‌ تین.. 517
96 ـ سوره‌ ئه‌له‌ق... 521
97 ـ سوره‌ قه‌در 527
98 ـ سوره‌ به‌ییینه‌ 533
99 ـ زه‌لزه‌له‌ 537
100 ـ سوره‌ ئادییات.. 541
101 ـ سوره‌ قاریئه‌ 543
102 ـ سوره‌ ته‌کاسور... 545
103 ـ سوره‌ ئه‌سر.. 549
104 ـ سوره‌ هومه‌زه‌ 551
105 ـ سوره‌ فیل 553
106 ـ سوره‌ قوره‌یش... 561
107 ـ سوره‌ مائون.. 563
108 ـ سوره‌ که‌وسه‌ر... 567
109 ـ سوره‌ کافیرون... 571
110 ـ سوره‌ نه‌سر.. 575
111 ـ سوره‌ مه‌سه‌د 579
112 ـ سوره‌ ئیخلاس... 583
113 ـ سوره‌ فه‌له‌ق... 589
114 ـ سوره‌ ناس 593
ته‌پسیردیکی به‌زی شه‌خسله‌رنیڭ قیسقچه‌ ته‌رجیمهالی............................... 597

دىنى ئاتالغۇلار 659
مۇندەرىجە.. 665

مەككىدە نازىل بولغان — سۈرە زارىيات — 60 ئايەت

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلذَّٰرِيَٰتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَٱلْحَٰمِلَٰتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَٱلْجَٰرِيَٰتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَٱلْمُقَسِّمَٰتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَٰقِعٌ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ﴿٨﴾
يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلْخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ
ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا۟ فِتْنَتَكُمْ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە تائالانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

(تۇپراقنى) سورىغۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى[1]. (يامغۇرلارنىڭ) ئېغىرلىقىنى كۆتۈرگۈچى بۇلۇتلار بىلەن قەسەمكى[2]. (سۇ ئۈستىدە) يېنىك ماڭغۇچى كېمىلەر بىلەن قەسەمكى[3]. ئىشنى (يەنى بەندىلەر ئارىسىدا رىزىقلارنى، يۇرتلار ئارىسىدا يامغۇرلارنى) تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى[4]. سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ساۋاب، ئازاب، قىيامەت قاتارلىق) لار ئەلۋەتتە راستتۇر[5]. ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر[6]. يوللىرى بار ئاسمان بىلەن قەسەمكى، (پەيغەمبەر ھەققىدە) سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار ھەقىقەتەن خىلمۇخىلدۇر[8-7]. (اللەتائالانىڭ ئىلمىي ئەزەلىسىدە ھىدايەتتىن) بۇرۇۋېتىلگەن ئادەم (قۇرئانغا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرۈشتىن) بۇرۇۋېتىلىدۇ[9]. كاززاپلارغا لەنەت بولسۇنكى، ئۇلار جاھالەتكە چۆمگەن بولۇپ (ئاخىرەت ئىشىدىن) غەپلەتتىدۇر[10 - 11]. ئۇلار رەسۇلۇللاھدىن: «قىيامەت قاچان بولىدۇ؟» دەپ سورايدۇ[12]. ئۇ بولسا ئۇلار دوزاختا ئازابلىنىدىغان كۈندۇر[13]. (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلارغا) «سىلەرگە قىلىنغان ئازابنى تېتىڭلار، مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئالدىراتقان نەرسىدۇر» (دەيدۇ)[14].

قىيامەت ۋە ھېساب بېرىش ھەققىدىكى خەۋەرنىڭ راستلىقىنى تەكىتلەش توغرىسىدا

﴿(تۇپراقنى) سورىغۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى، (يامغۇرلارنىڭ) ئېغىرلىقىنى كۆتۈرگۈچى بۇلۇتلار بىلەن قەسەمكى. (سۇ ئۈستىدە) يېنىك ماڭغۇچى كېمىلەر بىلەن قەسەمكى. ئىشنى (يەنى بەندىلەر ئارىسىدا رىزىقلارنى، يۇرتلار ئارىسىدا يامغۇرلارنى) تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى﴾.

www.munber.org

بەزى تەپسىرشۇناسلار ﴿(سۇ ئۇستىدە) يېنىك ماڭغۇچى كېمىلەر بىلەن قەسەمكى﴾ دېگەن بۇ ئايەتنىڭ مەنىسىنى: ئۈز پەلەكلىرىدە يەڭگىل ئۈزۈپ تۇرغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن قەسەمكى دېگەنلىك بولىدۇ، دەيدۇ. بۇ ئايەتكە شۇنداق مەنا بېرىلگەندە بۇ تۆۋەندىن يۇقىرىغا، يۇقىرىدىن ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرىغا تەرەققىي قىلىش (يەنى ئۆرلەش) بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. مەسىلەن: ئەڭ تۆۋەندە شامال بولىدۇ، شامالنىڭ ئۇستىدە بۇلۇت بولىدۇ، يۇلتۇزلار بۇلۇتنىڭمۇ ئۇستىدە بولىدۇ. ئىشنى تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بولسا ئۇنىڭمۇ ئۇستىدە بولۇپ، اللہ تائالانىڭ شەرئەت ۋە تەبىئەتكە دائىر ئەمىر - پەرمانلىرىنى ئېلىپ چۈشىدۇ.

بۇ ئايەتلەردىكى قەسەملەر اللہ تائالا تەرىپىدىن قىيامەتنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىغا قىلىنغان قەسەمدۇر، شۇڭا اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ساۋاب، ئازاب، قىيامەت قاتارلىق) لار ئەلۋەتتە راستتۇر**﴾ يەنى ئەلۋەتتە راست خەۋەردۇر.

﴿**(ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر**﴾ يەنى شەكسىز ئەمەلگە ئاشىدىغان ئىشتۇر.

﴿**يوللىرى بار ئاسمان بىلەن قەسەمكى**﴾ بۇ ئايەتنى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: گۈزەل، كۆركەم، چىرايلىق ۋە تۈپتۈز قىلىپ بىنا قىلىنغان ئاسمان بىلەن بىلەن قەسەمكى دەپ تەپسىر قىلدى. مۇجاھىد، ئىكرىمە، سەئىد ئىبنى جۇبەير، ئەبۇ مالىك، ئەبۇ ساھىل، سۇددى، قەتادە، ئەتىييە ئەۋفى، رەبىئى ئىبنى ئەنەس ۋە باشقىلارمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش تەپسىر قىلدى. زەھھاك، مىنھال ئىبنى ئەمرى ۋە باشقىلار: ئاسماننىڭ يوللىرى سۇ، قۇم ۋە ئوت - چۆپلەرنىڭ يىغىندىسىنى شامال ئۇرۇپ يول - يول قىلىۋەتكەن يوللارغا ئوخشايدۇ، دېدى.

بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسى بىر نەرسىنىڭ گۈزەللىكىنى ۋە كۆركەملىكىنى ئىپادىلەيدۇ. ئاسماننىڭ گۈزەللىكى ئۇنىڭ ئېگىز، سۈپسۈزۈك، قاتمۇ - قات، ناھايىتى پۇختا، ئەتراپلىرى كەڭرى، تۇرغۇن ۋە ھەرىكەتچان يۇلتۇزلار بىلەن ئورالغان، كۈن، ئاي، نۇرلۇق يۇلتۇزلارنىڭ ئىنتىزاملىق ھالدا توختىماستىن ھەرىكەت قىلىپ تۇرغانلىقىدۇر.

مۇشرىكلارنىڭ خىلمۇ خىل سۆزلىرى توغرىسىدا

اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇشرىكلار! پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان ﴿**سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار ھەقىقەتەن خىلمۇ ـ خىلدۇر**﴾ يەنى سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار ئەلۋەتتە خىلمۇ ـ خىل، تۇراقسىز بولۇپ بىر ـ بىرى بىلەن ماسلاشمايدۇ ۋە بىر يەردىن چىقمايدۇ. قەتادە بۇ ئايەتنىڭ مەنىسىنى: سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار ھەقىقەتەن قۇرئاننى تەستىق قىلىش بىلەن ئۇنى ئىنكار قىلىش ئارىسىدا خىلمۇ ـ خىلدۇر دېگەنلىك بولىدۇ دەيدۇ.

﴿**(اللە ئىلمىي ئەزەلىسىدە ھىدايەتتىن) بۇرۇۋېتىلگەن ئادەم (قۇرئانغا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرۈشتىن) بۇرۇۋېتىلىدۇ**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ يالغان سۆزى چوقۇم ئازغۇنلار ئارىسىدا تارايدۇ. چۈنكى، ئۇ باتىل سۆزدۇر. شەك - شۈبھىسىزكى قۇرئاننى چۈشەنمەيدىغان، غەپلەتتە قالغان، ھىدايەتتىن بۇرۇۋېتىلگەن، گۇمراھ ئادەملا ئۇ سۆزگە بويسۇنىدۇ. ئۇنىڭ سەۋەبىدىن گۇمراھ بولۇپ كېتىدۇ ۋە قۇرئانغا ئىمان كەلتۈرۈشتىن بۇرۇۋېتىلىدۇ. بۇ ھەقتە اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى كاپىرلار!)** شۈبھىسىزكى، سىلەر (اللە) دوزاخقا كىرىشنى (پۈتۈۋەتكەن) كىشىدىن باشقا ھېچ ئەھەدىنى ئازدۇرالمايسىلەر، سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارمۇ ئازدۇرالمايدۇ﴾[1].

---

[1] سۈرە سافغات 161 — 163 - ئايەتكىچە.

www.munber.org

﴿**كاززاپلارغا لەنەت بولسۇنكى**﴾ مۇجاھىد: بۇ ئايەتتىكى كاززاپلار قىيامەت كۈنى تىرىلدۈرۈلمەيمىز دەپ قايتا تىرىلىشكە ئىشەنمەيدىغان كىشىلەردۇر، دېدى. ئەلىي ئىبنى ئەبۇ تەلھە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: قىيامەتتىن شەكلەنگۈچىلەرگە لەنەت بولسۇنكى دېگەنلىك بولىدۇ، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ. شۇنداقلا مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ خۇتبىسىدە: قىيامەتتىن شەك قىلغۇچىلار ھالاك بولسۇن! دەيتتى. قەتادە: ئۆز خاھىشى بويىچە سۆزلىگۈچىلەر غەپلەتتە قالغانلار ۋە گۇمانخورلاردۇر، دېدى.

﴿**ئۇلار جاھالەتكە**﴾ يەنى كۇفرىغا ۋە شەك - شۈبھىگە ﴿**چۆمگەن بولۇپ (ئاخىرەت ئىشىدىن) غەپلەتتىدۇر. ئۇلار رەسۇلۇللاھدىن: «قىيامەت قاچان بولىدۇ؟» دەپ سورايدۇ**﴾ يەنى ئۇلار پەقەت قىيامەتنى ئىنكار قىلغان، ئۇنىڭغا قارشى چىققان، ئۇنىڭدىن گۇمانلانغان ۋە ئۇنىڭ يۈز بېرىشىنى يىراق سانىغانلىقى ئۈچۈنلا شۇنداق سوئالنى سورايدۇ.

﴿**ئۇ بولسا ئۇلار دوزاختا ئازابلىنىدىغان**﴾ يەنى كۆيدۈرۈلىدىغان ﴿**كۈندۇر**﴾ مۇجاھىد بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار دوزاختا خۇددى ئالتۇن ئوتتا ئېرىتىلگەندەك ئېرىتىلىپ ئازابلىنىدۇ. تاپا - تەنە ۋە مالامەت قىلىش، كەمسىتىش ۋە مەسخىرە قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا: ﴿**سىلەرگە قىلىنغان ئازابنى تېتىڭلار، مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئالدىراتقان نەرسىدۇر (دەيدۇ)**﴾ دېيىلىدۇ.

* * * * * * *

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ
﴿١٦﴾ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ
وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِى ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ
وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾

شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە ۋە (ئېقىپ تۇرغان) بۇلاقلارنىڭ ئارىسىدا بولىدۇ﴿15﴾. ئۇلار پەرۋەردىگارى ئاتا قىلغان نەرسىلەرنى قوبۇل قىلىدۇ، ئۇلار بۇنىڭدىن ئىلگىرى (يەنى دۇنيادىكى چاغدا) ياخشى ئىش قىلغۇچىلار ئىدى﴿16﴾. ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى﴿17﴾. ئۇلار سەھەرلەردە (پەرۋەردىگارىدىن) مەغپىرەت تىلەيتتى﴿18﴾. ئۇلارنىڭ پۇل - ماللىرىدا سائىللار ۋە (ئىپپەتلىكىدىن سائىللىق قىلمايدىغان) موھتاجلار ھوقۇقى ئىگە ئىدى (يەنى ئۇلار سائىللارغا ۋە موھتاجلارغا سەدىقە قىلاتتى)﴿19﴾. زېمىندا ۋە ئۆزەڭلاردا اللەغا چىن ئېتىقاد قىلىدىغانلار ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار، (بۇنى) كۆرمەمسىلەر﴿20﴾. ئاسماندا سىلەرنىڭ رىزقىڭلار بار، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان ساۋاب بار﴿22﴾. ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان نەرسە ئۆزەڭلارنىڭ سۆزلىشىڭلارنىڭ ئۆزەڭلارغا ئېنىق بولغىنىدەك (يەنى سۆزلەۋاتقىنىڭلاردەك) ھەقتۇر﴿23﴾.

www.munber.org

تەقۋادارلارنىڭ مۇكاپاتى ۋە ئۇلارنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىگە تەقۋادارلىق قىلغانلارنىڭ قىيامەت كۈنى بەدبەخت كاپىرلار چېكىۋاتقان ئازاب - ئوقۇبەت، كۆيدۈرگۈچى ئوت ۋە زەنجىر- كىشەنلەر ئازابىنىڭ دەل ئەكسىچە، جەننەتلەردە ۋە ئېقىپ تۇرغان بۇلاقلارنىڭ ئارىسىدا بولىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

﴿ئۇلار پەرۋەردىگارى ئاتا قىلغان﴾ نازۇ - نېمەت، خۇشال - خۇراملىق ۋە بەخت - سائادەت قاتارلىق ﴿نەرسىلەرنى قوبۇل قىلىدۇ، ئۇلار بۇنىڭدىن ئىلگىرى (يەنى دۇنيادىكى چاغدا) ياخشى ئىش قىلغۇچىلار ئىدى﴾ بۇيۈك اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئۇلارغا) «ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال -خۇرام يەڭلار، ئىچىڭلار» دېيىلىدۇ﴾[1]

اللہ تائالا ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى﴾ بۇ ئايەت ھەققىدە تەپسىرشۇناسلار ئىككى خىل قاراشتا بولدى. ئۇنىڭ بىرى: ئۇلار كېچىنىڭ ئاز بىر قىسمىنى ئۇخلىماي ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزەتتى. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ھەر كېچىنىڭ ئاز بىر قىسمىنى بولسىمۇ ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزەتتى. قەتادە، مۇتەررىپ ئىبنى ئابدۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇلارنىڭ اللہ تائالاغا ناماز ئوقۇمايدىغان كېچىسى ناھايىتى ئاز ئىدى، ئۇلار كېچىنىڭ باش تەرىپىدە ياكى ئوتتۇرىسىدا ناماز ئوقۇيتتى. مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: ئۇلارنىڭ تاڭ ئاتقانغا قەدەر تەھەججۇد نامىزىنى ئوقۇماي ئۇخلىغان كېچىسى ناھايىتى ئازدۇر. قەتادە مۇشۇنىڭغا ئوخشاش دېدى. ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئەبۇ ئالىيە قاتارلىقلار مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار شام بىلەن خۇپتەن نامىزىنىڭ ئارىلىقىدا ناماز ئوقۇيتتى. ئىككىنچى خىل قاراش بولسا: ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى. ئىبنى جەرىرمۇ بۇ قاراشقا قوشۇلدى.

ھەسەن بەسرى: ﴿ئۇلار كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى﴾ دېگەن ئايەتنىڭ مەنىسىنى ئۇلار كېچىنى قىيام بىلەن ئۆتكۈزەتتى. كېچىسى ئاز ئۇخلايتتى، ئىبادەتتە تىرىشچان بولۇپ، ئۇنى ھەتتا تاڭ سەھەرگە قەدەر سوزاتتى. تاڭ سەھەردە اللہ تائالادىن مەغپىرەت تەلەپ قىلاتتى، دېدى.

ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە كەلگەن چاغدا كىشىلەر ئۇنىڭ ئالدىغا ئالدىراپ -تېنەپ كېلىشتى، مەنمۇ شۇ كىشىلەرنىڭ ئىچىدە ئىدىم. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چىرايىنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ چىرايىنىڭ يالغانچى ئادەمنىڭ چىرايىغا ئوخشىمايدىغانلىقىنى بىلدىم. مەن ئۇنىڭدىن تۇنجى ئاڭلىغان سۆز ئۇنىڭ: «ئى ئىنسانلار! ئاچ قالغانلارغا تاماق بېرىڭلار، خىش - ئەقرىبالارغا سىلە - رەھىم قىلىڭلار، سالامنى ئاشكارا قىلىڭلار، كېچىدە كىشىلەر ئۇخلاۋاتقان چاغدا ناماز ئوقۇڭلار، شۇنداق قىلساڭلار جەننەتكە ئامان - ئېسەن كىرىسىلەر» دېگەن سۆزى بولدى.

ئىمام ئەھمەد، ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «جەننەتتە ھەققەتەن ئىچىدىن تېشى، تېشىدىن ئىچى كۆرۈنىدىغان ئۆيلەر بار» ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئى اللہ نىڭ پەيغەمبىرى! ئۇ ئۆيلەر كىملەر ئۈچۈن تەييارلانغان؟ دېگەندە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مۇلايىم سۆز قىلغان، ئاچ قالغانلارغا تائام بەرگەن ۋە كىشىلەر ئۇخلاۋاتقان چاغدا كېچىنى اللہ تائالا ئۈچۈن قىيام بىلەن ئۆتكۈزگەن (يەنى كېچىدە ناماز ئوقۇغان) كىشىلەرگە تەييارلانغان» دېدى.

---

[1] سۈرە ھاققە 24 - ئايەت.

www.munber.org

﴿ئۇلار سەھەرلەردە (پەرۋەردىگارىدىن) مەغپىرەت تىلەيتتى﴾ مۇجاھىد ۋە بىر قانچە كىشىلەر بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: ئۇلار سەھەرلەردە ناماز ئوقۇيتتى دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. باشقا تەپسىرشۇناسلار: ئۇلار كېچىنى قىيام بىلەن (يەنى ناماز ئوقۇش بىلەن) ئۆتكۈزەتتى، مەغپىرەت تەلەپ قىلىشنى سەھەرلەرگە كېچىكتۈرەتتى، دېدى. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ۋە سەھەرلەردە ئىستىغپار ئېيتقۇچىلاردۇر﴾[1] ئەگەر مەغپىرەت نامازنىڭ ئىچىدە تەلەپ قىلىنسا، ئۇ ئەڭ ياخشىدۇر.

ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇ داۋۇد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە ۋە نەسائى قاتارلىقلار بىر تۈركۈم ساھابە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملاردىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «الله تائالا ھەقىقەتەن ھەر كېچىسى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى قالغاندا دۇنيا ئاسمىنىغا (يەنى بىرىنچى قەۋەت ئاسمانغا) چۈشۈپ تاكى تاڭ يورۇغىچىلىك مۇنداق دەيدۇ: گۇناھلىرىغا تەۋبە قىلغۇچى بارمۇ؟ تەۋبىنى قوبۇل قىلىمەن ۋە ئۇنىڭغا مەغپىرەت تەلەپ قىلغۇچى بارمۇ؟ ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلىمەن. مەندىن نەرسە سورىغۇچى بارمۇ؟ ئۇنىڭغا سورىغىنى بېرىمەن بېرىلىدۇ»

كۆپ ساندىكى تەپسىرشۇناسلار الله تائالانىڭ ياقۇب ئەلەيھىسسالامدىن خەۋەر بېرىپ ياقۇبنىڭ ئۆز ئوغۇللىرىغا: «پەرۋەردىگارىمدىن سىلەرگە مەغپىرەت تىلەيمەن» دېگەنلىكى ھەققىدىكى ئايىتى توغرىسىدا توختىلىپ: ياقۇب ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشنى سەھەر ۋاقتىغا كېچىكتۈردى، دېگەن.

﴿ئۇلارنىڭ پۇل ـ ماللىرىدا سائىللار ۋە (ئىپپەتلىكىدىن سائىللىق قىلمايدىغان) موھتاجلار ھوقوقى ئىگە ئىدى (يەنى ئۇلار سائىللارغا ۋە موھتاجلارغا سەدىقە قىلاتتى)﴾ الله تائالا ئۇلارنى ناماز ئوقۇيدىغانلىقى بىلەن سۈپەتلىگەندىن كېيىن يەنە ئۇلارنى زاكات بېرىدىغانلىقى، ياخشىلىق قىلىدىغانلىقى ۋە سىلە ـ رەھىم قىلىدىغانلىقى قاتارلىق سۈپەتلەر بىلەن مەدھىيىلەپ مۇنداق دېدى: **﴿ئۇلارنىڭ پۇل ـ ماللىرىدا سائىللار ۋە (ئىپپەتلىكىدىن سائىللىق قىلمايدىغان) مۇھتاجلار ھوقوقى﴾** يەنى مۇھتاجلار ئۈچۈن بۆلۈپ قويغان بىر ئۈلۈش نېسىۋىگە **﴿ئىگە ئىدى﴾** ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان "سائىلغا" كەلسەك، ئۇنىڭ سائىللىقىنى ئاسان بىلىۋالغىلى بولىدىغان كىشىدۇر، ئۇ كىشىلەردىن نەرسە تىلەيدۇ، ئۇنىڭ تېگىشلىك ھەققى بار. "موھتاجلار" غا كەلسەك، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ۋە مۇجاھىد: ئۇ ئۆز ئېھتىياجىنى قامداشقا تىرىشىدىغان، لېكىن ئېھتىياجىنى تولۇق قامدىيالمايدىغان، ئىسلامدىمۇ نېسۋىسى يوق كىشىدۇر، دېدى. يەنى ئۇنىڭ تۇرمۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ئىسلام دۆلىتى خەزىنىسىدىن تارقىتىپ بېرىدىغان نېسىۋە يوق، ئۇ ئۆزىنى بېقىش ئۈچۈن نە كەسپى، نە ھۈنىرىمۇ يوق كىشىدۇر. مۆمىنلەرنىڭ ئانىسى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: بۇ خىلدىكى موھتاجلار رىزىق تەلەپ قىلىپ تىرىشىدىغان، لېكىن تىلىكىگە ئېرىشەلمەيدىغان ۋە كەسىپ قىلىش يولى قولايسىز بولغان كىشىلەردۇر، دېدى. قەتادە ۋە زۆھرى: بۇ ئايەتتىكى موھتاجلار ئىپپەتلىكىدىن كىشىلەردىن ھېچ نەرسە سورىمايدىغان كىشىلەردۇر، دېدى.

ئىمام نەسائى زۆھرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئايلىنىپ يۈرۈپ بىر توغرام ياكى ئىككى توغرام يېمەك بىلەن ۋە ياكى بىر ئىككى تال خورما بىلەن قايتىدىغان كىشى مىسكىن ئەمەس، مىسكىن دېگەن قورسىقى تويغۇدەك بىرەر نەرسە تاپالمايدىغان، ئۇنىڭ ئىپپەتلىكىدىن ئۇنىڭغا سەدىقە بېرىلىشى ئۈچۈن ئۇنىڭ موھتاجلىقى مەلۇم بولمايدىغان كىشىدۇر» بۇ ھەدىسنى بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

[1] سۈرە ئال ئىمران 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ﷲ تائالانىڭ زېمىندىكى ۋە ئىنساندىكى ئالامەتلىرى توغرىسىدا

﴿**زېمىندا ۋە ئۆزەڭلاردا اللەغا چىن ئېتىقاد قىلىدىغانلار ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار**﴾ يەنى زېمىندا ئۇنى ياراتقۇچىنىڭ بۈيۈكلۈكىنى ۋە ئۇنىڭ ئاجايىپ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان نۇرغۇن ئالامەتلەر بار، چۈنكى، ﷲ تائالا ئۇنىڭدا تۈرلۈك - تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەرنى، ھايۋانلارنى، تۈزلەڭلىكلەرنى، تاغلارنى، چۆللەرنى، دەريا - ئۆستەڭلەرنى ۋە دېڭىزلارنى ياراتتى. ئىنسانلارنىڭ تىللىرىنى، رەڭلىرىنى، ئۇلارنىڭ تەبىئىتىدىكى خۇلۇق - مىجەز ۋە كۈچ - قۇۋۋەتنى خىلمۇ - خىل قىلىپ ياراتتى. ئۇلارنى ئەقىل، چۈشەنچە، مېڭىش - تۇرۇش، بەختلىك ۋە بەختسىز بولۇش قاتارلىق ئىشلاردا بىر - بىرىدىن پەرقلىق قىلدى. ﷲ تائالانىڭ ئۇلارنى پۈختا ۋە ناھايىتى ھېكمەتلىك قىلىپ، ھەر بىر ئەزاسىنى ئۆز ئورنىغا، ئۇ موھتاج بولىدىغان جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ يارىتىشىدىمۇ ﷲ تائالانىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان نۇرغۇن ئالامەتلەر بار.

﴿**(بۇنى) كۆرمەمسىلەر**﴾ بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە قەتادە: كىمكى ئۆزىنىڭ يارىتىلىشىدا پىكىر يۈرگۈزسە، ئۇ ئۆزىنىڭ ئۈگىلىرىنىڭ ئىبادەت ئۈچۈن ئېگىلىدىغان قىلىپ يارىتىلغانلىقىنى بايقىيالايدۇ، دېدى.

﴿**ئاسماندا سىلەرنىڭ رىزقىڭلار**﴾ يەنى يامغۇر ﴿ بار. **سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان ساۋاب**﴾ يەنى جەننەت ﴿**بار**﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، مۇجاھىد ۋە بىر قانچە كىشىلەر بۇ ئايەتنى شۇنداق تەپسىر قىلغان.

﴿**ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان نەرسە ئۆزەڭلارنىڭ سۆزلەۋاتقىنىڭلاردەك (يەنى سۆزلىشىڭلارنىڭ ئۆزەڭلارغا ئېنىق بولغىنىدەك) ھەقتۇر**﴾ ﷲ تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ زاتى بىلەن قەسەم قىلىپ ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان نەرسە - قىيامەت، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، مۇكاپات ۋە جازا ئىشلىرىنىڭ شەكسىز ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقى ھەقتۇر، ئۇنىڭدا قىلچە شەك يوقتۇر. سىلەر سۆزلەۋاتقان چاغدا ئۆزەڭلارنىڭ سۆزلەۋاتقىنىڭلاردىن شەك قىلمىغىنىڭلاردەك ۋەدە قىلىنغان ئۇ نەرسىلەردىنمۇ شەك قىلماڭلار. مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەگەر بىرەر نەرسە توغرىلىق سۆزلىسە، ئۇ ھەمراھىيغا: سېنىڭ بۇ يەردە بولغىنىڭ ھەقتەك بۇ سۆز چوقۇم ھەقتۇر، دەيتتى.

* * * * * * *

هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَـٰمًا ۖ قَالَ سَلَـٰمٌ
قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾
فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ
وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ئىبراھىمنىڭ ھۆرمەتلىك مېھمانلىرىنىڭ خەۋىرى يەتتىمۇ؟﴿24﴾ *ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ سالام دېدى، ئىبراھىم سالامنى ئىلىك ئالدى. (ئىچىدە) «ناتونۇش ئادەملەرغۇ» دېدى*﴿25﴾*شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاستا ئائىلىسىگە چىقىپ (پىشۇرۇلغان) بىر سېمىز موزاينى*

www.munber.org

ئېلىپ كىرىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ: «يېمەمسىلەر» دېدى﴿27-26﴾. (ئۇلارنىڭ تاماق يېمىگەنلىكىنى كۆرۈپ) دىلىدا ئۇلاردىن قورقتى، ئۇلار: «قورقمىغىن (بىز پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىلىرىمىز)» دېدى، ئۇلار ئىبراھىمغا بىلىملىك بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردى﴿28﴾. ئىبراھىمنىڭ ئايالى سۈرەن سېلىپ كېلىپ (ئەجەپلەنگەنلىكىدىن ئۆزىنىڭ) يۈزىنى كاچاتلاپ: «مەن تۇغماس موماي تۇرسام (قانداق تۇغىمەن؟)» دېدى﴿29﴾. ئۇلار: «پەرۋەردىگارىڭ شۇنداق دېدى. ئۇ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر» دېدى﴿30﴾.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمىنى توغرىسىدا

بۇ قىسسە سۈرە ھۇد بىلەن سۈرە ھىجردىمۇ بايان قىلىنغان ئىدى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ئىبراھىمنىڭ ھۆرمەتلىك**﴾ يەنى ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلىنغان ﴿**مېھمانلىرىنىڭ خەۋىرى يەتتىمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ سالام دېدى، ئىبراھىم سالامنى ئىلىك ئالدى**﴾ بىرسى سالام بەرسە، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى سالام بىلەن جاۋاپ قايتۇرۇش ئەۋزەلدۇر. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەرگە بىركىشى سالام بەرسە، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى سالام بىلەن جاۋاپ قايتۇرۇڭلار (يەنى بىر كىشى ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم دەپ سالام بەرسە، ئۇنىڭغا ئەسسالام ئەلەيكۇم ۋەرەھمەتۇللاھى ۋەبەرەكاتۇھۇ دەڭلار)، ياكى ئۇنىڭ سالامىنى ئەينەن قايتۇرۇڭلار (يەنى ۋە ئەلەيكۇم ئەسسالام دەڭلار)﴾[1] شۇڭا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا تېخىمۇ ئەۋزەل سالام بىلەن جاۋاپ قايتۇردى ۋە ئىچىدە: ئۇلار ﴿**ناتونۇش ئادەملەرغۇ**﴾ دېدى. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار جىبرىئىل، مىكائىل ۋە ئىسرافىللاردىن ئىبارەت پەرىشتىلەر بولۇپ ئىبراھىمنىڭ قېشىغا سۆلەتلىك، كېلىشكەن كاتتا يىگىتلەر سۈرىتىدە كەلگەن ئىدى. شۇڭا ئىبراھىم: ئۇلار ﴿**ناتونۇش ئادەملەرغۇ**﴾ دېدى.

﴿**شۇنىڭ بىلەن ئۇ**﴾ ئۇلارغا سەزدۈرمەي چاققانلىق بىلەن ﴿**ئائىلىسىگە چىقىپ**﴾ مېلىنىڭ ئەڭ ئېسىلىدىن پىشۇرۇلغان﴿**بىر سېمىز موزايىنى ئېلىپ كىرىپ**﴾ يەنە بىر ئايەتتە: ﴿ئۇ ئۇزاققا قالماي بىر موزايىنى كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ كەلدى﴾[2] دېيىلگەن.

﴿**ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ: « يېمەمسىلەر » دېدى**﴾ بۇ ئايەتنىڭ سۆز - ئىبارىسىدە يۇمشاقلىق ۋە بىر نەرسىنى چىرايلىق تەڭلەش ئۇسلۇبى بار. بۇ ئايەت مېھمان كۈتۈشنىڭ ئەدەپ - ئەخلاقلىرىنى تەرتىپلەشتۈرۈپ بېرىدۇ. ئىبراھىم ئۇلارغا سەزدۈرمەستىن ناھايىتى تېزلىكتە تائام كەلتۈردى، ئۇ بىرىنچىدىن سىلەرگە تائام ئېلىپ كېلەي دەپ ئۇلارغا مىننەت قىلماستىن بەلكى ناھايىتى تېزلىكتە ۋە سەزدۈرمەستىن تائام ئېلىپ كەلدى. ئىككىنچىدىن: ئۇ مېلىنىڭ ئەڭ ئېسىلى بولغان كىچىك، سېمىز بىر مۇزايىنى كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ كەلدى. ئۈچىنچىدىن: ئۇ موزايىنى داستىخانغا قويۇپ ئۇلارنى يېقىن كېلىڭلار، دېمەستىن بەلكى موزايىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا يېقىن قويدى. تۆتىنچىدىن: ئۇلارغا سۆزنىڭ قۇلاققا قوپال ئاڭلىنىدىغان بۇيرۇق شەكلىنى ئىشلىتىپ بۇيرۇق بەرمەستىن يۇمشاق ۋە تەكلىپ سۆزىنى ئىشلىتىپ «يېمەمسىلەر » دېدى. بۇ سۆز ئۇسلۇبى گويا بوگۈنكى كۈندە بىرسىنىڭ ئەگەر پەزىلەتلىك بولۇشنى، ياخشىلىق قىلىشنى، سەدىقە بېرىشنى خالىساڭ شۇنداق قىلغىن، دېگەن مەزمۇننى ئىپادىلەيدۇ.

﴿**(ئۇلارنىڭ تاماق يېمىگەنلىكىنى كۆرۈپ) دىلىدا ئۇلاردىن قورقتى**﴾ اللە تائالا بۇ ھەقتە يەنە بىر سۈرىدىكى قىسسىدە مۇنداق دېگەن: ﴿ئۇلارنىڭ (يەنى پەرىشتىلەرنىڭ) ئۇنىڭغا قول ئۇزاتمايۋاتقانلىقىنى

---

[1] سۈرە نىسا 86 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ھۇد 69 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كۆرۈپ، ئۇلارنى خۇش كۈرمىدى، ئۇلاردىن قورقۇنچ ھېس قىلدى، ئۇلار: «قورقمىغىن (بىز رەببىڭنىڭ پەرىشتىلىرى، تاماق يېمەيمىز)، بىز ھەقىقەتەن لۇتنىڭ قەۋمىنى (ھالاك قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتىلدۇق» دېدى. ئۇنىڭ ئايالى (يەنى سارە) بىر تەرەپتە تۇرۇپ (لۇت قەۋمىنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ) كۈلدى﴾[1] يەنى ئۇنىڭ ئايالى ئۇلارنىڭ ھەددىدىن ئاشقانلىقى ۋە الله تائالاغا ئاسىيلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقى بىلەن بېرىلگەن خەۋەردىن خۇشال بولدى. شۇ چاغدا پەرىشتىلەر سارەگە ئىسھاق ئاتلىق بالىسى بولىدىغانلىقى بىلەن ۋە ئىسھاقتىن كېيىن كېلىدىغان يەئقۇب ئاتلىق نەۋرىسى بولىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بەردى. ﴿ئۇ (يەنى سارە): «ۋىيەي! مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا، تۇغامدىمەن؟ بۇ ھەقىقەتەن قىزىق ئىشقۇ!» دېدى. ئۇلار: «الله نىڭ ئەمرىدىن (يەنى قۇدرىتىدىن) ئەجەبلىنەمسەن؟ الله نىڭ رەھمىتى ۋە بەرىكەتلىرى سىلەرنىڭ ئائىلەڭلارغا (يەنى ئىبراھىمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە) نازىل بولسۇن. الله ھەقىقەتەن مەدھىيىلەشكە لايىقتۇر، ئۇلۇغلاشقا لايىقتۇر» دېدى﴾[2].

﴿**ئۇلار ئىبراھىمغا بىلىملىك بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردى**﴾ ئىبراھىمغا بېرىلگەن خۇش خەۋەر سارەگىمۇ خۇش خەۋەر بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى، بۇ ئوغۇل ئۇ ئىككىسىدىن بارلىققا كېلىدۇ، شۇڭا بۇ ئوغۇل بىلەن ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىگە خۇش خەۋەر بېرىلدى.

﴿**ئىبراھىمنىڭ ئايالى سۈرەن سېلىپ كېلىپ**﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، مۇجاھىد، ئىكرىمە، ئەبۇسالىھ، زەھھاك، زەيد ئىبنى ئەسلەم، سەۋرى ۋە سۇددى قاتارلىقلار: سارە ﴿**ۋىيەي!**﴾ دېگىنچە قاتتىق ۋە جارالىق ئاۋازدا سۈرەن سېلىپ كەلدى، دېدى.

﴿**(ئەجەپلەنگەنلىكىدىن ئۆزىنىڭ) يۈزىنى كاچاتلاپ**﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: سارە ئاياللار غەلىتە ئىشتىن ئەجەبلەنگەندەك ئەجەبلىنىپ يۈزىگە كاچاتلىدى، دېدى. مۇجاھىد ۋە ئىبنى سابىت: سارە قولى بىلەن پېشانىسىگە ئۇردى، دېدى.

﴿**«مەن تۇغماس موماي تۇرسام (قانداق تۇغىمەن؟)» دېدى**﴾ يەنى سارە: مەن موماي تۇرسام، قانداقمۇ تۇغىمەن؟ ھالبۇكى، ياش ۋاقتىمدا تۇغماس ئىدىم، ھامىلدارمۇ بولمايتتىم، دېدى.

﴿**ئۇلار(يەنى پەرىشتىلەر): «پەرۋەردىگارىڭ شۇنداق دېدى. ئۇ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر ھەممىنى بىلگۈچىدۇر» دېدى**﴾ يەنى الله تائالا سىلەرگە تېگىشلىك بولغان كارامەتنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر، سۆزلىرىنى ۋە ئىشلىرىنى ھېكمەت بىلەن قىلغۇچىدۇر.

* * * * * *

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾

---

[1] سۈرە ھۇد 70 — 71 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە ھۇد 72 — 73 - ئايەتلەر.

www.munber.org

ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! سىلەر نېمە ئىش بىلەن ئەۋەتىلدىڭلار» دېدى﴿31﴾. ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن بىر گۇناھكار قەۋمنى (ھالاك قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتىلدۇق (يەنى لۇت قەۋمىنىڭ ئۈستىگە لايدىن پىشۇرۇلغان تاش ياغدۇرۇش ئۈچۈن ئەۋەتىلدۇق)﴿32﴾. ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدا (گۇناھى) ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ئۈچۈن بەلگە قويۇلغان (يەنى ھالاك قىلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن بەلگە قويۇلغان (يەنى ھالاك قىلىنغۇچىنىڭ ئىسمى يېزىلغان)، لايدىن پىشۇرۇلغان تاش ياغدۇرىمىز»﴿33 - 34﴾. (ھالاك بولمىسۇن دەپ لۇدنىڭ) شەھىرىدىكى مۆمىنلەرنى (سىرتقا) چىقىرىۋەتتۇق﴿35﴾. بىز ئۇ شەھەردىن مۇسۇلمانلاردىن پەقەت بىر ئائىلىنىلا تاپتۇق﴿36﴾. ئۇ شەھەردە قاتتىق ئازابتىن قورقىدىغانلار ئۈچۈن نىشان قالدۇردۇق﴿37﴾.

پەرىشتىلەرنىڭ لۇتنىڭ قەۋمنى ھالاك قىلىش ئىشى بىلەن ئەۋەتىلگەنلىكى توغرىسىدا

اللہ تائالا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دېگەن ئىدى: ﴿ئىبراھىمدىن قورقۇنچ يوقالغان ھەمدە خۇش خەۋەر ئۇنىڭغا يەتكەن چاغدا، ئۇ بىز بىلەن لۇتنىڭ قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشكە كىرىشتى. ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆڭلى كۆكسى كەڭ، كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى دىلى يۇمشاق)، (ھەممە ئىشتا) اللہ غا مۇراجىئەت قىلغۇچى زاتتۇر. (پەرىشتىلەر ئېيتتى) «ئى ئىبراھىم! بۇنى (يەنى لۇت قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشنى) قويغىن، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش توغرىسىدىكى) ئەمرى ئاللىقاچان چۈشتى، ئۇلارغا چوقۇم (مۇنازىرىلىشىش ياكى شاپائەت قىلىش بىلەن) قايتۇرغىلى بولمايدىغان ئازاب چۈشىدۇ»﴾[1].

﴿**ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! سىلەر نېمە ئىش بىلەن ئەۋەتىلدىڭلار»**﴾ يەنى نېمە ئىشىڭلار بار، نېمىشقا كەلدىڭلار ﴿**دېدى. ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن بىر گۇناھكار قەۋمنى**﴾ يەنى لۇتنىڭ قەۋمىنى ﴿**(ھالاك قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتىلدۇق. ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدا (گۇناھى) ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ئۈچۈن بەلگە قويۇلغان**﴾ يەنى ھەر بىر تاشقا شۇ تاش سوقىدىغان گۇناھكارنىڭ ئىسمى يېزىلغان ﴿**لايدىن پىشۇرۇلغان تاش ياغدۇرىمىز» دېدى**﴾ اللہ تائالا سۈرە ئەنكەبۇتتا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئىبراھىم: «ئۇ شەھەردە لۇت بارغۇ (يەنى لۇتقا ئوخشاش بىر ياخشى پەيغەمبەر تۇرۇۋاتقان شەھەر ئاھالىسىنى قانداقمۇ ھالاك قىلىسىلەر؟)» دېدى. پەرىشتىلەر ئېيتتى: «بۇ شەھەردە بار كىشىلەرنى بىز (يەنى لۇتنى ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەرنى) ئوبدان بىلىمىز، ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىن باشقا كىشىلىرىنى ئەلۋەتتە قۇتۇلدۇرىمىز، پەقەت ئايالى (كۇفرىدا قەۋمىگە ھەمنەپەس بولغانلىقى ئۈچۈن) قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولىدۇ»﴾[2].

﴿**(ھالاك بولمىسۇن دەپ لۇدنىڭ) شەھىرىدىكى مۆمىنلەرنى (سىرتقا) چىقىرىۋەتتۇق**﴾ بۇ مۆمىنلەر لۇت ۋە ئۇنىڭ ئايالىدىن باشقا ئائىلىسىدىكى كىشىلەر ئىدى. ئۇنىڭ ئايالى بولسا ھالاك بولغۇچىلار بىلەن بىللە قالدۇرۇلدى. قالدۇرۇلۇپ قويۇلدى.

﴿**بىز ئۇ شەھەردىن مۇسۇلمانلاردىن پەقەت بىر ئائىلىنىلا تاپتۇق. ئۇ شەھەردە قاتتىق ئازابتىن قورقىدىغانلار ئۈچۈن نىشان قالدۇردۇق**﴾ يەنى ئۇلارغا نازىل قىلىنغان ئازاب ـ ئوقۇبەت ۋە ساپال تاشلار بىلەن خارابىلىققا ئايلانغان شەھەرنى ۋەز ـ نەسىھەت ئالىدىغانلار ئۈچۈن ئىبرەت قىلىپ قالدۇردۇق. ئۇلارنىڭ جايىنى سېسىق كۆلگە ئايلاندۇرۇۋەتتۇق، ئۇنىڭدا ﴿**قاتتىق ئازابتىن قورقىدىغان**﴾ مۆمىنلەر ئۈچۈن ئىبرەت بار.

---

[1] سۈرە ھۇد 74 — 76 - ئايەتكىچە

[2] سۈرە ئەنكەبۇت 32 - ئايەت.

www.munber.org

* * * * * * *

وَفِي مُوسَىٰٓ إِذۡ أَرۡسَلۡنَٰهُ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكۡنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوۡ مَجۡنُونٞ
﴿٣٩﴾ فَأَخَذۡنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٞ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذۡ أَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلۡعَقِيمَ ﴿٤١﴾
مَا تَذَرُ مِن شَيۡءٍ أَتَتۡ عَلَيۡهِ إِلَّا جَعَلَتۡهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِي ثَمُودَ إِذۡ قِيلَ لَهُمۡ تَمَتَّعُواْ حَتَّىٰ حِينٖ ﴿٤٣﴾
فَعَتَوۡاْ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِمۡ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَهُمۡ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا ٱسۡتَطَٰعُواْ مِن قِيَامٖ وَمَا كَانُواْ
مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوۡمَ نُوحٖ مِّن قَبۡلُۖ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمٗا فَٰسِقِينَ ﴿٤٦﴾

مۇسانىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۇرلۇك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى بىز پىرئەۋنگە روشەن دەلىل بىلەن ئەۋەتتۇق﴿38﴾. پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن (ئىماندىن) يۈز ئۆرىدى، ئۇ: «(مۇسا) سېھىرگەردۇر ياكى مەجنۇندۇر» دېدى﴿39﴾. پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى جازالىدۇق، ئۇلارنى دېڭىزغا تاشلىدۇق، پىرئەۋن ئەيىبلەنگۈچىدۇر﴿40﴾. ئادنىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۇرلۇك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا يامان بوراننى ئەۋەتتۇق﴿41﴾. ئۇ (يەنى بوران) ھەر قانداق نەرسىنىڭ يېنىدىن ئۆتسە، ئۇنى چىرىگەن سۆڭەكتەك (تىتما ـ تالاڭ) قىلىۋېتەتتى﴿42﴾. سەمۇدنىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۇرلۇك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا: «سىلەر ۋاقتىلىق پايدىلىنىڭلار» دېدۇق﴿43﴾. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىگە قارشى چىقتى، ئۇلارنى چاقماق ھالاك قىلدى، ھالبۇكى، ئۇلار (ئازابنىڭ چۈشۈۋاتقانلىقىنى) كۆزلىرى بىلەن كۆرۈپ تۇراتتى﴿44﴾. ئۇلار (ئازاب چۈشكەن ۋاقىتتا) ئورۇنلىرىدىن تۇرۇۋشقىمۇ، ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمىدى﴿45﴾. ئىلگىرى نۇھنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى﴿46﴾.

پىرئەۋن، ئاد، سەمۇد ۋە نۇھ قەۋمىنىڭ قىسسىلىرىدىكى ئىبرەتلەر توغرىسىدا

﴿مۇسانىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۇرلۇك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى بىز پىرئەۋنگە روشەن دەلىل بىلەن ئەۋەتتۇق. پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن (ئىماندىن) يۈز ئۆرىدى﴾ يەنى پىرئەۋن چوڭچىلىق قىلىپ ۋە مۇسا ئۇنىڭغا ئېلىپ كەلگەن روشەن ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا قارشىلىق قىلغان ئاساستا يۈز ئۆرىدى. اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن مەغرۇرانە يۈرىدۇ﴾[1] يەنى ھەقىقەتتىن يۈز ئۆرۈيدۇ ۋە چوڭچىلىق قىلىدۇ.

﴿ئۇ: «(مۇسا) سېھىرگەردۇر ياكى مەجنۇندۇر» دېدى﴾ يەنى ئى مۇسا! سېنىڭ ماڭا ئېلىپ كەلگەن ئىشىڭدىن يەنى دىنىڭدىن ئېنىقكى، سەن سېھىرگەر ياكى مەجنۇندىن باشقا نەرسە ئەمەس. اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى جازالىدۇق، ئۇلارنى دېڭىزغا تاشلىدۇق﴾ يەنى ئۇلارنى سۇغا غەرق قىلدۇق. ﴿پىرئەۋن ئەيىبلەنگۈچىدۇر﴾ يەنى مالامەتكە ئۇچرىغۇچى كاپىردۇر، ھەقنى ئىنكار قىلغۇچى ۋە قارشى چىققۇچى گۇناھكاردۇر.

﴿ئادنىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۇرلۇك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا يامان﴾ يەنى ھېچ نەرسىگە پايدىسىز بولغان، ۋەيران قىلغۇچى ﴿بوراننى ئەۋەتتۇق. ئۇ (يەنى بوران) ھەر قانداق نەرسىنىڭ يېنىدىن

---

[1] سۈرە ھەج 9 - ئايەت.

www.munber.org

ئۆتسە﴾ يەنى ۋەيران قىلىدىغان بوران ھەر قانداق نەرسىنىڭ يېنىدىن ئۆتسە ﴿ئۇنى چىرىگەن سۆڭەكتەك (تىتما ـ تالاڭ) قىلىۋېتەتتى﴾ سەئىد ئىبنى مۇسەييەب ۋە باشقىلار الله تائالانىڭ: ﴿ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا يامان بوراننى ئەۋەتتۇق﴾ دېگەن ئايىتىنى تەپسىر قىلىپ: ئۇ جەنۇبتىن چىققان بوراندۇر، دېدى.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم، ئىبنى ئاببـاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن شەرق شامىلى بىلەن ياردەم بېرىلدىم. ئاد قەۋمى غەرب شامىلى بىلەن ھالاك قىلىندى».

﴿سەمۇدنىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۈرلۈك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا: «سىلەر ۋاقتىلىق پايدىلىنىڭلار» دېدۇق﴾ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەمۇدقا بولسا توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق (يەنى گۇمراھلىق)نى ئارتۇق بىلدى. قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن، ئۇلارنى خار قىلغۇچى چاقماق ئازابى ھالاك قىلدى﴾[1] شۇنداقلا الله تائالا بۇ يەردىمۇ مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەمۇدنىڭ (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۈرلۈك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا: «سىلەر ۋاقتىلىق پايدىلىنىڭلار» دېدۇق. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىگە قارشى چىقتى، ئۇلارنى چاقماق ھالاك قىلدى، ھالبۇكى، ئۇلار (ئازابنىڭ چۈشۈۋاتقانلىقىنى) كۆزلىرى بىلەن كۆرۈپ تۇراتتى﴾ ئۇ مۇنداق يۈز بەردى: ئۇلار ئازابنىڭ چۈشۈشىنى ئۈچ كۈن كۈتتى، ئازاب ئۇلارغا تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە، تاڭ يورىغان مەزگىلدە كەلدى.

﴿ئۇلار (ئازاب چۈشكەن ۋاقىتتا) ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشقىمۇ، ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمىدى﴾ يەنى ئۆزلىرىگە چۈشكەن ئازابتىن قوغدۇنۇشقىمۇ ۋە قېچىپ قۇتۇلۇشقىمۇ قادىر بولالمىدى. غالىب ۋە بۈيۈك الله مۇنداق دەيدۇ: ئۇلاردىن ﴿ئىلگىرى نۇھنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى﴾ بۇ قىسسىلەرنىڭ ھەممىسى ئىلگىرىدىكى نۇرغۇن سۈرىلەردە كۆپ قېتىم تەپسىلىي بايان قىلىنغان.

* * * * * * *

وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱلۡأَرۡضَ فَرَشۡنَٰهَا فَنِعۡمَ ٱلۡمَٰهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن
كُلِّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَا زَوۡجَيۡنِ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۖ إِنِّي لَكُم مِّنۡهُ نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴿٥٠﴾ وَلَا
تَجۡعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَۖ إِنِّي لَكُم مِّنۡهُ نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴿٥١﴾

ئاسماننى قۇدرەت بىلەن بەرپا قىلدۇق، بىز ھەقىقەتەن قۇدرەتلىكمىز﴿47﴾. زېمىننى يايدۇق، بىز نېمىدېگەن ياخشى ياىغۇچىمىز؟﴿48﴾. سىلەرنىڭ ئىبرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن ھەر بىر نەرسىنى جۈپ ياراتتۇق﴿49﴾. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «الله تەرەپكە قېچىڭلار (يەنى اللهغا ئىتائەت قىلىڭلار)، مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە الله تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن﴿50﴾. سىلەر باشقا مەبۇدنى اللهغا شېرىك قىلماڭلار، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» ﴿51﴾.

---

[1] سۈرە فۇسسىلەت 17 - ئايەت.

www.munber.org

ﷲ تائالانىڭ ئاسمانلارنى، زېمىننى يارىتىشى ۋە ھەر نەرسىنى جۈپ يارىتىشى ﷲ تائالانىڭ بار ۋە بىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ﷲ تائالا ئۈستۈنكى ۋە تۆۋەنكى ئالەمنى يارىتالىلىقىغا ئىنسانلارنىڭ دىققىتىنى بۇراپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئاسماننى قۇدرەت بىلەن**﴾ ئېگىز، بىخەتەر ئۆگزە قىلىپ ﴿**بەرپا قىلدۇق، بىز ھەقىقەتەن قۇدرەتلىكمىز**﴾ يەنى قۇدرىتىمىز بىلەن ئۇنى خۇددى قەد كۆتۈرۈپ تۇرغىنىدەك تۇۋرۇكسىز، ئېگىز ۋە كەڭرى قىلىپ ياراتتۇق. ﴿**زېمىننى يايدۇق**﴾ يەنى ئۇنى مەخلۇقاتلار ئۈچۈن بىپايان قىلدۇق.

﴿**بىز نېمىدېگەن ياخشى يايغۇچىمىز؟**﴾ يەنى بىز زېمىننى زېمىن ئەھلى ئۈچۈن بىپايان يېيىپ نېمىدېگەن ياخشى قىلدۇق؟ ﴿**سىلەرنىڭ ئىبرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن ھەر بىر نەرسىنى جۈپ ياراتتۇق**﴾ يەنى بارلىق مەخلۇقات جۈپ - جۈپى بىلەندۇر، ئاسمان زېمىن بىلەن، كېچە كۈندۈز بىلەن، كۈن ئاي بىلەن، قۇرۇقلۇق دېڭىز بىلەن، يورۇقلۇق قاراڭغۇلۇق بىلەن، ئىمان كۇفرى بىلەن، ئۆلۈم ھاياتلىق بىلەن، بەختسىزلىك بەخت سائادەت بىلەن، جەننەت دوزاخ بىلەن جۈپتۇر. ھەتتاكى بارلىق ھايۋانلار ۋە ئۆسۈملۈكلەرمۇ بىر بىرى بىلەن جۈپتۇر. بۇلارنىڭ ھەممىسى ياراتقۇچىنىڭ بىر ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ھېچ شېرىكى يوقلىقىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر.

﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، الله تەرەپكە قېچىڭلار (يەنى اللهغا ئىلتىجا قىلىڭلار)**﴾ ھەممە ئىشلىرىڭلاردا ﷲ تائالاغا تايىنىڭلار، ﴿**مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە الله تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن. سىلەر باشقا مەبۇدنى اللهغا شېرىك قىلماڭلار**﴾ يەنى ﷲ تائالاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك قىلماڭلار. ﴿**مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن**﴾.

* * * * * * *

كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُوا۟ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْا۟ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ
قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا
خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ
هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَـٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾
فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

ئۇلاردىن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرمۇ شۇنداق ئىدى، ئۇلارغا ھەر پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇلار (ئۇنى): «بىر سېھىرگەر ياكى بىر مەجنۇن» دېدى﴿52﴾. ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىشنى) بىر - بىرىگە تەۋسىيە قىلىشقانمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار بىر - بىرىگەئۇنداق تەۋسىيە قىلىشقان ئەمەس) ئۇلار ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمدۇر﴿53﴾. ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، سەن مالامەت قىلىنغۇچى ئەمەسسەن﴿54﴾. ۋەز - نەسىھەت قىلغىن، ۋەز - نەسىھەت مۆمىنلەرگە پايدىلىق﴿55﴾. جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم﴿56﴾. ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشىنى تىلىمەيمەن﴿57﴾. الله ھەقىقەتەن ھەممىگە رىزىق بەرگۈچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر،

www.munber.org

(اللەنىڭ) قۇۋۋىتى ئارتۇقتۇر﴿58﴾. (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارنىڭ (ئازابتىن) ئۆتكەنكى (هالاك بولغان) دوستلىرىنىڭ نېسىۋىسىدەك نېسىۋىسى بولىدۇ، ئۇلار (ئازابىمغا) ئالدىراتمىسۇن﴿59﴾. كاپىرلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندىن كاپىرلارغا ۋاي!﴿60﴾.

هەر بىر قەۋمنىڭ ئۆز پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىش يولىنىڭ ئوخشاش ئىكەنلىكى توغرىسىدا

الله تائالا ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! ئەنە شۇ مۇشرىكلار ساڭا ئېيتقان سۆزلەرنى ئىلگىرىكىلەرمۇ ئۆز پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىپ ئېيتقان ئىدى. **﴿ئۇلاردىن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرمۇ شۇنداق ئىدى، ئۇلارغا هەر پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇلار (ئۇنى): «بىر سېھىرگەر ياكى بىر مەجنۇن» دېدى﴾.**

﴿ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىشنى) بىر - بىرىگە تەۋسىيە قىلىشقانمۇ؟﴾ يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە بۇ سۆزنى تەۋسىيە قىلغانمۇ؟

﴿هەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار بىر - بىرىگەئۇنداق تەۋسىيە قىلىشقان ئەمەس) ئۇلار هەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمدۇر﴾ يەنى ئۇلار هەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمدۇر، ئۇلارنىڭ دىللىرى هەقنى ئىنكار قىلىشتا بىر - بىرىگە ئوخشايدۇ، ئۇلارنىڭ كېيىنكىلىرى گويا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر ئېيتقانىدەك سۆزلەرنى قىلىدۇ، الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! **﴿ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، سەن مالامەت قىلىنغۇچى ئەمەسسەن﴾** يەنى بۇنداق قىلغىنىڭ ئۈچۈن سېنى ئەيىبلىمەيمىز.

﴿ۋەز - نەسىھەت قىلغىن، ۋەز - نەسىھەت مۆمىنلەرگە پايدىلىق﴾ يەنى چىن دىلىدىن ئىمان ئېيتقانلار ۋەز - نەسىھەتتىن چوقۇم پايدىلىنىدۇ.

ئىنسان بىلەن جىننىڭ پەقەت ﷲ تائالا غىلا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن يارىتىلغانلىقى توغرىسىدا

﴿جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم﴾ يەنى مەن ئۇلارنى ئۇلارغا موهتاج بولغانلىقىم ئۈچۈن ئەمەس بەلكى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇش ئۈچۈن ياراتتىم. ئەلى ئىبنى ئەبۇتەلهە، ئىبنى ئاببار رەزىيەللاهۇ ئەنهۇمانىڭ **﴿پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم﴾** دېگەن ئايەتنىڭ مەنىسىنى: ئىنسانلار ۋە جىنلار پەقەت ئىختىيارى ياكى مەجبۇرى هالدا ماڭا ئىبادەت قىلىشنى ئېتىراپ قىلىشلىرى ئۈچۈن ياراتتىم دېگەنلىك بولىدۇ، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ.

﴿ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشىنى تىلىمەيمەن. الله هەقىقەتەن هەممىگە رىزىق بەرگۈچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر، (اللەنىڭ) قۇۋۋىتى ئارتۇقتۇر﴾ بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى مۇنداقتۇر: الله تائالا بەندىلىرىنى هېچ شېرىكى بولمىغان يالغۇز ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن ياراتتى. كىمكى الله تائالاغا ئىتائەت قىلسا، الله تائالا ئۇنىڭغا تولۇق مۇكاپات بېرىدۇ. كىمكى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلسا، ئۇنى قاتتىق ئازابلايدۇ. الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ ئۇلارغا موهتاج ئەمەسلىكىنى، بەلكى ئۇلارنىڭ هەممە ئەهۋاللىرىدا الله تائالاغا موهتاج ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلىدۇ. الله تائالا ئۇلارنى ياراتقۇچىدۇر ۋە رىزىق بەرگۈچىدۇر.

ئىمام ئەهمەد، ئەبۇهۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى ئادەم ئەۋلادى ماڭا ئىبادەت قىلىشقا بېرىلگىن، مەن سېنىڭ دىلىڭنى بايلىق بىلەن تولدۇرىمەن، سېنىڭ پېقىر بولۇپ قېلىشىڭنىڭ ئالدىنى

www.munber.org

ئالىمەن، سەن ئۇنداق قىلمىغان تەقدىردە سېنىڭ دىلىڭنى ئاۋارىچىلىق بىلەن تولدۇرىمەن، پېقىر بولۇپ قېلىشىڭنىڭ ئالدىنى ئالمايمەن» بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى ۋە ئىبنى ماجەمۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿(ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارنىڭ (ئازابتىن) ئۆتكەنكى (ھالاك بولغان) دوستلىرىنىڭ نېسىۋىسىدەك نېسىۋىسى بولىدۇ، ئۇلار (ئازابىمغا) ئالدىراتمىسۇن﴾ يەنى ئۇلار بۇنىڭغا ئالدىراپ كەتمىسۇن، ئۇ شەكسىز ئەمەلگە ئاشىدۇ. **﴿كاپىرلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندىن﴾** يەنى قىيامەت كۈنىدىن **﴿كاپىرلارغا ۋاي!﴾**

شۇنىڭ بىلەن سۈرە زارىياتنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانالار ۋە مەدھىيە الله تائالاغا مەنسۇپتۇر.

www.munber.org